

ՄԱՏԹԵՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

Սկիզբը՝ 2020 թ. Ժ., ԺԱ., 2021 թ. Գ. համարներում

ՔԱՐՈՉ «ՍՈՒՏ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԻ՛ ՏԱՐ»¹ ԽՕՍՔԻՆ ՍԼՍԻՆ

Քիտելի է, թէ կրկին է աստուածային օրէնքներուն դէմքը. որովհետեւ կայ, որ յատուկ մէկ բան կը խօսի, որ դիմակ [դէմք, կերպարան] կը կոչէ, եւ կայ, որ խոտելի է, որպէս այն, որ կ'ըսէ. «Մի՛ գողնար»։ Ուստի, յայտնի է, թէ անոր դիմակը գողնալն է, որուն աստուածային օրէնքներուն մէջ ըլլալը անհնար է։ Եւ է, որ թէեւ օրէնքը դրուած է մեր առջեւ պահելու համար, սակայն ունի այլ երես մըն ալ՝ ըստ նոյն խօսքին, որ պէտք է մենք կատարենք, ինչպէս այս մէկը, որ կ'ըսէ. «Սուտ վկայութիւն մի՛ տար», այսինքն՝ սուտ մի՛ վկայեր, այլ ճշմարիտ վկայէ։ Այդ պատճառով սուտն աւելցուց, որովհետեւ ճշմարիտ վկայութիւնն ընդունելի է, ինչպէս Մարգարէն կ'ըսէ. «Վկայութիւնս թագաւորներուն առջեւ կը խօսէի»²։

Դարձեալ՝ այս հինգ բաները բացասական են, սակայն չորսը երբեմն յանձնառական կը դառնան, իսկ մէկը միշտ բացասական կը մնայ, այսինքն՝ գողութիւնը։ Իսկ յանձնառական եղաւ երբեմն շնութիւնը Ովսէ³ Մարգարէին մօտ, սպաննութիւնը՝ Եղիայի⁴ ու Փենէէսի⁵, վկայութիւնը՝ Յովհաննէսի Մկրտիչի, ինչպէս կ'ըսէ աւետարանիչը. «Յովհաննէս Անոր մասին վկայեց»⁶։ Յանկութիւնը [փափաք]՝ բոլոր սուրբերուն մօտ, ինչպէս Մարգարէն կ'ըսէ. «Փրկութեանդ փափաքեցայ, Տէր»⁷։ Իսկ Պօղոս՝ «Կը փափաքիմ այս մարմինէն ելլել ու Աստուծոյ հետ ըլլալ»⁸։ Ասոնցմէ մեզի համար բազմաթիւ տարակուսանքներ կան։

¹ Ելք Ի. 16. Մատթ. ԺԹ. 19. Մարկ. Ժ. 19. Դուկ. ԺԸ. 20։

² Հմմտ. Սաղմ. ՃԺԸ. 46։

³ Հմմտ. Ովս. Բ. 2, Դ. 2։

⁴ Գ. Թագ. ԺԸ. 20—40։

⁵ Հմմտ. Ա. Մակար. Բ. 26։

⁶ Յովհ. Ա. 15։

⁷ Սաղմ. ՃԺԸ. 174։

⁸ Հմմտ. Փլպ. Ա. 23։

Նախ՝ թէ ինչո՞ւ համար գողութիւնը երբեք բարի չեղաւ, կամ հոգեպէս⁹, ինչպէս շնութիւնը եւ սպաննութիւնը եւ այլն:

Երկրորդ՝ որո՞նք են սուտ վկայութիւնները, եւ որո՞նք՝ ճշմարիտները:

Երրորդ՝ վկային քանի՞ բան պէտք է, որպէսզի իր խօսքը ճշմարիտ երեւի, որով եւ զանազանուի սուտ վկայէն:

Չորրորդ՝ ի՞նչ վնաս կայ սուտ վկայելէն, ինչի համար կ'ըսէ. «Սուտ վկայութիւն մի՛ տար»:

Հինգերորդ՝ ի՞նչ շահ կայ ճշմարիտ վկայութենէն, ինչպէս կ'ըսէ. «Երկու կամ երեք վկաներով թող հաստատուի»¹⁰:

Վեցերորդ՝ արժէ՞, որ իւրաքանչիւր անձ վկայ ըլլայ, այսինքն՝ բոլոր տարիքի մարդիկ:

Եօթներորդ՝ եթէ դատաստանի ժամանակ հոգեւոր բաներէն բան մը կրնայ շահիլ, արժէ՞ սուտ վկայութիւն տալ:

Ութերորդ՝ եթէ երկու դատախազներ ըլլան, մէկը՝ աղքատ, իսկ միւսը՝ հարուստ, եւ ստախօսն աղքատն է, արժէ՞ ճշմարիտ վկայութիւն տալ աղքատին համար, թէ սուտ է:

Իններորդ՝ ինչո՞ւ համար է, որ առանց վկայի երբեք դատաստան չի կայանար:

Տասներորդ՝ թէ որո՞նք են պատշաճ վկաները, ան, որ ձեռքով բռնեց, թէ՛ ան, որ աչքով տեսաւ, թէ՛ ան, որ ականջով լսեց. ու ասոնց վերջաւորութեան խօսքը կ'աւարտենք:

Բայց նախ գիտելի է, թէ ոմանք վկայութիւնը այսպէս կը սահմանեն. «Վկայութիւնը կարճաոտ խօսք է, դատաստանը կտրող»:

Դարձեալ՝ ոմանք այսպէս կ'ըսեն. «Սուտը, իրան ու ծածուկը յայտնել», եւ այս է ամէնէն ճիշդը:

Դարձեալ՝ ոմանք կ'ըսեն. «Վկայութիւն է առանց նենգութեան խօսքը»:

Դարձեալ՝ ուրիշներ կ'ըսեն. «Վկայութիւն է տարակուսանքներու լուծումը»:

Դարձեալ՝ կ'ըսեն. «Վկայութիւնը ճշմարտութեան ընկերն է»:

Դարձեալ՝ ուրիշներ կ'ըսեն. «Վկայութիւնը դատաստանին վնիւնն է»:

Եւ այս սահմանումները, որ կ'ըսենք, մէկը՝ ի դէմս դատախազներուն, մէկը՝ ի դէմս վկային. մէկը՝ ի դէմս դատաստանին, մէկը՝ ի դէմս դատաստանի:

⁹ Հոգեպէս «շնութիւն եւ սպաննութիւն» ըսելով՝ նկատի ունի մարդուն Աստուծոյ հեռանալը, ինչպէս Երեմիա Մարգարէն կ'ըսէ. «Ինչ, որ պոռնկութեամբ ինձմէ խորացար...» (Երեմ. ԺԳ. 27):

¹⁰ Տէս Մատթ. ԺԸ. 16:

տանը լսողներուն, մէկը՝ ի դէմս վճիռին, եւ մէկը՝ իրադրութիւններու աւարտը:

Արդ, գանք առաջին խօսքին: Եւ գիտելի է, թէ գողութիւնը աստուածային կամքին հակառակ է, որովհետեւ ինչ որ Աստուած իւրաքանչիւր հոգիի կը պարգեւէ, ասիկա կը փորձէ խլել, այդ պատճառով հնարաւոր չէ, որ ան բարի ըլլայ:

Դարձեալ՝ որովհետեւ ան առաջին մեղքն է, որով բանսարկուն մեզ կորուստի մատնեց, քանի որ Եւայէն խօսք գողցաւ եւ անով խաբեց զինք: Այդ պատճառով Սուրբ Գիրքին մէջ ըսուեցաւ բարի ըլլայ ան¹¹, որպէսզի իմանանք, թէ մեզ գայթակղեցնողն է:

Դարձեալ՝ որովհետեւ ան չարին վարդապետութիւնն է, որու միտքէն ծնած է, որ չընդունիր բարի ըլլալ անոր միտքէն ծնածները:

Դարձեալ՝ որմէ ետք մարդը ինկաւ իր փառքէն, կարօտ եւ անյագ մնաց ինչքեր հաւաքելէն: Այդ պատճառով արգիլուեցաւ [որ] ասիկա բարի ըլլայ, որպէսզի անով ազահուրթեան ախտը պարտուի:

Դարձեալ՝ եթէ երբեք այս խօսքերը հոգեւորապէս հրամայուէր կամ կարծուէր, անհնար կ'ըլլար այդ բանը գործողներուն համար չարութիւններէն դառնալ՝ պատճառաբանելով այնպիսի խօսք մը, որ հոգեւորին համար գրուած է:

Դարձեալ՝ որովհետեւ գողութեան յատուկ է գաղտնաբար կատարուիլը, քանի որ չար է, իսկ բարիին յատուկ է յայտնապէս կատարուիլը, ինչպէս կ'ըսէ Տէրը. «Ուրվհետեւ լոյս է իւրաքանչիւր ոք, ու ճշմարտութիւնը կը գործէ, եւ Լոյսին կու գայ»¹²:

Արդ, պատշաճ չէր Աստուծոյ բարիքները չարի կերպարանքին վերածել, այդ պատճառով հրամայուեցաւ անոր բարի չըլլալ:

Դարձեալ՝ որպէսզի ծածկաբար չար բան չմտածենք, որ գողութիւն է, քանի որ ընկերոջ համար վնաս է, որովհետեւ բոլոր մեղքերուն արմատը ծածուկ է:

Դարձեալ՝ անէծք է Երիքովի, արդ՝ եթէ ոեւէ մէկը ինչ-որ պատճառով զայն ի գործ դնէ, վնաս կը կրէ դատաստանով քարկոծուելու, ինչպէս Աքարը¹³:

¹¹ Հմմտ. Ծննդ. Գ. 6: Թերեւս նախադասութեան միտքը խեղուած է:

¹² Տէս 3ովհ. Գ. 21:

¹³ Յեսու 2. 18, է. 1. Բ. Մնաց. Բ. 7:

Դարձեալ՝ որպէսզի ամէն տեղ յայտնի ըլլայ, թէ ձեռքի աշխատանքով է ապրիլը, թէեւ կրնայ նաեւ հոգեւորով ալ ըլլալ:

Դարձեալ՝ որովհետեւ միայն այս մեղքը սահմանով արգիլուեցաւ անմասն ըլլալ բարիքներէն, այդ պատճառով բոլորին համար ատելի է, իսկ ան, որ զայն կը գործէ առանց խիղճի, կը սպաննէ:

Տեսնենք երկրորդ խօսքը, թէ որոնք են ճշմարիտ վկաները եւ որոնք՝ սուտ:

Արդ՝ ճշմարիտ վկայութիւններ են աստուածային առաջին օրէնքը, ինչպէս որ գրուած է Օրէնքին մէջ. «Պիտի պահես Իմ վկայութիւններս»¹⁴: Իսկ Մարգարէն կը պարծենայ. «Պահեցի Քու վկայութիւններդ»¹⁵, որովհետեւ օրէնքը վկայ կանգնած է Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ, որպէսզի եթէ ընէ [պահէ վկայութիւնները]՝ անոր պարգեւներ տայ, իսկ եթէ չընէ, պատիժ:

Երկրորդ՝ Հօր ձայնը, որ Յորդանանի ու Թաբօրի մէջ գոչեց Իր Որդիին համար. «Ատիկա է Իմ սիրելի Որդիս»¹⁶, ինչպէս Տէրը կ'ըսէր. «Հայրն է, որ Իմ մասիս կը վկայէ»¹⁷:

Երրորդ՝ բոլոր մարգարէներուն խօսքերը, որոնք Սուրբ Հոգիէն [ներշնչուած] խօսեցան Տիրոջ մարդանալուն, տնօրէնութեան եւ այլ բաներու մասին՝ մինչեւ աշխարհի վախճանը: Իսկ այս մէկը Մարգարէն կ'ըսէ. «Ես վկայութիւններդ միտքիս մէջ պահեցի»¹⁸:

Չորրորդ՝ վկայութիւն կը կոչուին Քրիստոսի կատարած սքանչելիքները. «Այն գործերը, որ ես կը կատարեմ, անոնք կը վկայեն Իմ մասիս»¹⁹:

Հինգերորդ՝ վկայութիւն կը կոչուին նաեւ առաքեալներուն խօսքերը, ինչպէս առաքեալը կ'ըսէ. «Վկայեցինք քեզ Աստուած Քրիստոսը յարուցանեց»²⁰: Իսկ Պետրոս, տնօրէնութեան մասին պատմելով, կ'ըսէր. «Այս իրողութիւններուն վկաներն ենք մենք»²¹: Մանաւանդ հրեշտակն ալ համբարձման ժամանակ կ'ըսէր այս բաները առաքեալներուն²²:

Վեցերորդ՝ վկայութիւն կը կոչուին նաեւ բոլոր նահատակներն ու մարտիրոսները, որոնք Քրիստոսի անուան համար մահուամբ վկայեցին,

¹⁴ Հմմտ. Սաղմ. ՃԼԱ. 12:

¹⁵ Հմմտ. Սաղմ. ՃԺԸ. 146:

¹⁶ Մատթ. Գ. 17:

¹⁷ Յովհ. Ե. 37:

¹⁸ Հմմտ. Սաղմ. ՃԺԸ. 95:

¹⁹ Տէս Յովհ. Ե. 36:

²⁰ Ա. Կորնթ. ԺԵ. 15:

²¹ Գործք Ե. 32:

²² Հմմտ. Գործք Ա. 10–11:

Թէ Ան է ճշմարիտ Աստուած: Տակաւին, վկայեցին իրենց մահով, որոնք բազմաթիւ որդիներ փառքին բերին, Թէ Տիրոջ մահը աղամային բնութիւնը փրկեց զժողովէն:

Եօթներորդ՝ ճշմարիտ վկաներ եղան, որոնք Աստուծոյ օրէնքներուն համար դատաստանի ժամանակ երկու կամ երեք [հոգիով] կը վկայեն, Տիրոջ ըսածին նման. «Երկու կամ երեք վկաներու»²³: Իսկ Թէ որոնք են այսպիսի վկաներու նշանները, որոնք ճշմարիտ են, կը կամենանք յառաջիկային ուսուցանել:

Ութերորդ՝ բարի գործերն ալ վկայութիւն են, ինչպէս առաքեալը Ենովքին համար կ'ըսէ, Թէ նախքան [երկինք] փոխադրուիլը վկայուեցաւ Թէ Աստուծոյ հաճութիւնը [շահած էր]²⁴, այսինքն՝ բարի գործերու միջոցով, այդպէս ալ իւրաքանչիւր ոք, որ բարիք կը գործէ, ինքնին իր գործերը կը հրապարակեն զինք տիեզերքին, որովհետեւ գրուանին տակ չի պահուիր:

Իններորդ՝ մեր խղճմտանքն ալ ճշմարիտ վկայ է, ինչպէս առաքեալը կ'ըսէ, Թէ՝ «Եթէ մեր սիրտը [խիղճը] մեզ չի մեղադրեր, համարձակ կերպով կրնանք դիմել Աստուծոյ»²⁵: Իսկ ասիկա կը լուծէ այն տարակուսանքը, որով կը կարծենք, Թէ արքայութեան արժանաւոր ենք: Ուրիշ տեղ մըն ալ կ'ըսէ. «Այս իսկ է մեր սրբութիւնը՝ մեր խիղճերուն վկայութիւնը»²⁶:

Տասներորդ՝ ճշմարիտ վկայ կը կոչուին նաեւ պահապան հրեշտակները, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Ազգերուն [հեթանոսներուն] սահմանները կարգեց, ըստ հրեշտակներու թիւերուն»²⁷, որովհետեւ անոնք են մեր գործերուն ճշմարիտ վկաները, որոնք ցերեկ ու գիշեր մեզի հետ են ու կը տեսնեն ներքիններն ու արտաքինները: Եւ որովհետեւ մարմնական մասունքներ չունին, որոնք կը խաբեն տեսութեան ժամանակ, այդ պատճառով ալ ճշմարիտ վկայ են, մանաւանդ որ ո՛չ նախանձ եւ ո՛չ ալ ատելութիւն [ունին]:

Տասնմէկերորդ՝ տակաւին երկինքն ու երկիրը եւ բոլոր ստեղծուածները եւս վկաներ կ'ըսուին, որոնց հանդէպ կրնանք մեղանշել: Եւ գիտելի է, Թէ այլ է վկայութիւնը, եւ այլ՝ վկան, քանի որ վկան մարդն է, իսկ վկայութիւնը՝ մարդուն խօսքը:

²³ Մատթ. ԺԸ. 16:

²⁴ Եբր. ԺԱ. 5. Ծննդ. Ե. 22, 24:

²⁵ Տէս Ա. 3ովհ. Գ. 21:

²⁶ Հմմտ. Հռոմ. Բ. 15:

²⁷ Հմմտ. Բ. Օր. ԼԲ. 8:

Իսկ ասոր հակադրությունն այս սուտ վկայությունները կը կոչուին.

Նախ՝ սատանային սուտ վկայությունը, որ Եւային ըսաւ, թէ՝ «Աստուած գիտէր այդ պտուղին զօրութիւնը, թէ ձեր ուտելով պիտի աստուածանայիք, այդ պատճառով ալ արգիլեց ձեզի ուտել»²⁸: Դարձեալ՝ այլ տեղ մը Յոբի մասին սուտ վկայություն կու տար, թէ՝ «Յոբը ձրիաբար չէ, որ Տիրոջ կը պաշտէ, այլ՝ իր ունեցած ինչքերուն համար կը փառաւորէ Քեզ»²⁹:

Երկրորդ՝ սուտ է նաեւ Եղիայի ժամանակ եղող մարգարէներուն վկայությունը, այդ պատճառով կոտորեց զանոնք³⁰:

Երրորդ՝ սուտ վկայություն եղաւ անմեղներուն համար վնասակար բարքէն, ինչպէս Պետափրէսի կինը Յովսէփի մասին սուտ վկայեց³¹: Բաբելոնի մէջ ալ ծերերը Շուշանի մասին³², ինչպէս նաեւ Յեզաբէլը սուտ վկաներ բերաւ, սպաննեց Նաբովթին եւ անոր այգին առաւ³³:

Չորրորդ՝ սուտ են նաեւ իմաստասէրներուն խօսքերը, քանի որ անոնք, որոնք առանց հաւատքի կը քննեն Աստուծոյ արարածները, շատ բաներ ստույգեամբ կը յերիւրեն, ինչպէս Պղատոն ըսաւ, թէ երկինքի մէջ հոգիներու քաղաք կայ եւ այլն:

Հինգերորդ՝ սուտ էին նաեւ վկաները, որոնք Քրիստոսի մասին կ'ըսէին, թէ «Ասիկա ըսաւ, որ քաղաքը տաճարը պիտի քանդէ»³⁴: Տակաւին, բազմաթիւ սուտ վկաներ կային խաչելութեան ժամանակ: Նոյնպէս Սուրբ Ստեփանոսին վրայ ալ սուտ վկաներ յարուցեցին, որոնք կ'ըսէին. «Այս մարդը չի՛ դադրիր հայհոյութիւններ խօսելէ»³⁵:

Վեցերորդ՝ հերձուածողներն ալ սուտ վկաներ կը կոչուին, Արիոսն ու անոր նմանները, որոնք ջանացին իրենց խօսքերով քակտում յառաջացնել Սուրբ Երրորդութեան, Սուրբ Հոգիին եւ Քրիստոսի տնօրէնութեան մէջ, այդ պատճառով Տէրը կ'ըսէր. «Բազմաթիւ սուտ մարգարէներ պիտի ելլեն եւ շատերուն պիտի մոլորեցնեն»³⁶:

Եօթներորդ՝ սուտ է նաեւ Մուհամմէտի վկայությունը, որ ինքզինք մարգարէ ըլլալ կը վկայէ, որովհետեւ Սուրբ Հոգին կը փախչի նենգութե-

²⁸ Հմմտ. Ծննդ. Գ. 4–5:

²⁹ Տէս Յոբ Ա. 10:

³⁰ Տէս Գ. Թագ. ԺԸ. 20–40:

³¹ Տէս Ծննդ. 39:

³² Տէս Դան. ԺԳ. 28:

³³ Տէս Գ. Թագ. ԻԱ. 10:

³⁴ Հմմտ. Մատթ. ԻԶ. 61:

³⁵ Գործք Զ. 13:

³⁶ Մատթ. ԻԳ. 11:

նէն եւ կը զարհուրի բոլոր շար գործով լեցուածներէն, որոնցմէ Աստուծոյ Հոգին կը հեռանայ:

Ութերորդ՝ սուտ են խօսքերը, որոնց գործերը չեն համեմատիր խօսքերուն, եւ այդպէս ենք մենք այս ժամանակին, որովհետեւ այն, ինչ որ մենք չենք ըներ, այդ կ'ուսուցանենք, եւ այստեղ կատարուեցաւ Տիրոջ ըսածը. «Անոնք ծանր բեռներ կը դնեն...»³⁷:

Իններորդ՝ տակաւին սուտ է մեր բերանին վկայութիւնը, որ մեր անձին համար է, այդ պատճառով Տէրը կ'ըսէր. «Եթէ ես Իմ անձիս մասին վկայեմ, ապա այդ վկայութիւնը նշմարիտ չէ»³⁸:

Տասներորդ՝ սուտ են բոլոր պատճառները, որ մեր մեղքերուն համար կը դնենք՝ երբեմն մեր տկարութիւնը պատճառաբանելով, երբեմն՝ մեր զաւակները, երբեմն՝ սատանան, երբեմն՝ ժամանակներու դառնութիւնը եւ այլն, որովհետեւ ասոնցմէ եւ ո՛չ մէկը մեզ կրնայ Աստուծոյ դատաստանէն ազատել: Մանաւանդ որ ասոնց համար ողորմութիւն չկայ եւ ո՛չ ալ յիշատակութիւն Աստուծոյ ատենին դիմաց: Այդ պատճառով այս միտքը նկատի ունենալով՝ առաքեալը ըսաւ. «Սարսափելի բան է կենդանի Աստուծոյ ձեռքը իյնալը»³⁹:

Հիմա տեսնենք երրորդ գլուխը, թէ վկային քանի բան պէտք է, որպէսզի ճշմարիտ երեւի անոր խօսքը: Եւ գիտելի է, թէ ուրիշ ազգերու մէջ այդ դատաստանը ճշմարիտ վկայ կը կոչեն, որ այնտեղի հայրերէն գինի չէ խմած⁴⁰, ընդդէմ է եւ հակառակ Եկեղեցւոյ, եւ ներկայի այլազգիները չեն գիտեր այս խօսքին խորհուրդը, որովհետեւ կը կարծեն, թէ պարկեշտութեան համար այդպիսի մարդը վկայ կը կոչեն, եւ թէ գինիէն յիմարացած չէ, որ անմոռաց կը պահէ խօսքը, որոնց մէջ ընդհանրապէս պարկեշտութիւն եւ խելք չկան:

Իսկ մենք նախկիններէն լսեցինք, թէ հաւատացեալներէն խորշելուն համար է, որ թերեւս նախնիներէն մարդը քրիստոնեայ եղած է եւ կամ հաղորդուած ըլլայ Տիրոջ պատուական մարմինով ու արինով, այդ պատճառով եկեղեցւոյ համար ընդունելի չէ վկայի այդպիսի ընտրութիւնը:

Մեզի համար պատշաճ է այսպիսի ընտրութեամբ ըլլալ.

³⁷ Մատթ. ԻԳ. 4:

³⁸ Տէս Յովհ. Ե. 31:

³⁹ Եբր. Ժ. 31:

⁴⁰ Նկատի ունի հոգեւոր հօր, քահանային կողմէ տրուած Հաղորդութիւնը՝ հացը եւ գինին, որ Յիսուս Քրիստոսի մարմինն ու արիւնն է:

Նախ՝ որպէսզի վկան հաւատարիմ ըլլայ, ինչպէս Աստուած մարգարէին կ'ըսէ. «Հաւատարիմ վկանէ՛ր դիւր, Սաղովկ Քահանան»⁴¹ եւ այլն:

Իսկ հաւատարմութիւնը կրկին կերպով է:

Նախ՝ թէ Աստուծոյ օրէնքներուն համար վրէժխնդիր ըլլայ, ինչպէս Մովսէսը. ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Իմ ամբողջ տանս մէջ Մովսէս հաւատարիմ է»⁴²:

Եւ երկրորդ՝ որպէսզի հաստատուած ըլլայ երկու կամ երեք մարդոց կողմէ, թէ այդ մարդը դատարկախօս, զրախօս, ստախօս չէ, եւ այդպիսին հաւատարիմ է, մանաւանդ եթէ այդպիսի մարդ գտնուի:

Թագաւորներն իրենց տուներուն համար գանձապահներ, տնտեսներ ու վերակացուններ կը դնեն: Այս մասին Սողոմոն կ'ըսէ. «Հաւատարիմ մարդ գտնելը գործի կը կարօտի»⁴³:

Երրորդ՝ թէ օտար ըլլան եւ ոչ իրենց ազգերէն, որպէսզի չկարծես՝ կ'անկնածի ու սուտ կը խօսի ազգականութեան պատճառով:

Չորրորդ՝ որպէսզի կատարեալ արու այր ըլլայ եւ ոչ թէ տղայ կամ կին, քանի որ տղան տակաւին իրերու ճշմարիտ գիտութեան չէ հասած, այդ պատճառով ալ չի՛ կրնար ճշմարիտը ըսել: Իսկ կնոջ վկայութիւնն ընդունելի չէ: Նախ՝ այր մարդուն կէսը ըլլալուն համար, եւ ապա՝ թուլասրտութեան պատճառով. դարձեալ՝ շատ դիւրափոփոխ ըլլալուն պատճառով. կամ՝ խօսելու մէջ անհամարձակ ըլլալուն պատճառով, եւ յայտնի է իր գլխարկէն⁴⁴, որովհետեւ իր երեսը միշտ ծածկուած է, եւ պէտք չէ, որ հրապարակային տեղեր նստի կամ խօսի, ինչպէս առաքեալն ալ հրաման չի տար⁴⁵, իսկ վկային յատուկ է հրապարակներուն վրայ ըսել⁴⁶ [վկայել]. դարձեալ՝ այր մարդուն կողմէ դիւրութեամբ խաբուելուն պատճառով. դարձեալ՝ որովհետեւ կնոջ գլուխն այր մարդն է⁴⁷, [արդարեւ] ոտքերուն վայել չէ գլուխին հատող ըլլալ: Իսկ այր մարդը կատարեալ գիտէ ու հաստատ է խօսելու մէջ եւ համարձակ, այդ պատճառով ալ անոր վայել է դատաստանի ժամանակ վկայել:

Հինգերորդ՝ որպէսզի հաւատացեալ ըլլայ եւ ո՛չ թէ անհաւատ, քանի որ անհաւատը կաշառքի դիմաց դիւրութեամբ իր խօսքերը կը փոխէ:

⁴¹ Հմմտ. Գ. Թագ. Ա. 32:

⁴² Թուոց ԺԲ. 7:

⁴³ Հմմտ. Առակ Ի. 6:

⁴⁴ Տէս Ա. Կորնթ. ԺԱ. 6–16:

⁴⁵ Հմմտ. Ա. Կորնթ. ԺԳ. 34–36:

⁴⁶ Հմմտ. Գործք Ժէ. 17:

⁴⁷ Եփես. Ե. 23:

Իսկ հաւատացեալը Աստուծոյ կ'երկնչի, կաշառք չի՝ վերցնէր ու կը հաւատայ, թէ բոլոր չարիքներուն փոխարէն պիտի ըլլայ, ինչպէս մարգարէն ալ կ'ըսէ. «Իրաւութիւն դէմ [վկայելու] համար կաշառք չի՝ վերցնէր»⁴⁸, այդ պատճառով ալ չի՝ կրնար սուտ վկայել:

Վեցերորդ՝ որպէսզի անոր թելադրութիւն չըլլայ եւ կամ խարդախութիւն այն բանին մէջ, որ դատախազներուն միջեւ է, այդ պատճառով ալ սուտ [հռչակուի] այդ վկայութիւնը: Ասկէ կ'երեւի, թէ այսպիսիներուն դիմակը, այսինքն՝ ասոնցմէ վեցը ամէնէն սուտ վկաները կը կոչուին, թէեւ ճշմարիտն ալ ըսեն, որովհետեւ դատաւորներուն հասանելի չէ ըսած պատճառները:

Քննենք նաեւ չորրորդ գլուխը, թէ ինչ վնաս կայ սուտ վկայութիւն տալուն մէջ, որ կ'ըսէ. «Սուտ վկայութիւն մի՛ տար»:

Առաջին վնասն այս է, թէ սուտ կը խօսի, իսկ Տէրն Աւետարանին մէջ ստախօսին սատանայի որդի ըսաւ⁴⁹. «Ով որ սուտ կը խօսի, իր նկարագիրը ցոյց կու տայ, քանի որ ստախօս մըն է, իսկ ամոր հայրը՝ սատանան է»⁵⁰:

Երկրորդ՝ որպէսզի սուտ խօսքերով բազմաթիւ տուներու աւերումին ու քանդումին պատճառ չդառնայ, ինչպէս յայտնի է բոլոր մարդոց:

Երրորդ՝ որովհետեւ շատերու կը սպաննեն սուտ վկայութեան պատճառով, ինչպէս սուրբ վկաներուն սպաննեցին կռապաշտութեան ժամանակաշրջանին:

Չորրորդ՝ որովհետեւ գայթակղութիւնը, որով ոմանք գայթակղած են ու թերի են, եթէ ճշմարիտ ըլլայ կամ սուտ ըլլայ, սուտ վկան գայթակղութիւնը կը հաստատէ:

Հինգերորդ՝ քանի որ անմեղն ու արդարը չար կը համբաւէ բոլորին մէջ, այդ պատճառով մարգարէն կ'ըսէ. «Վա՛յ ամոր, որ շարին բարի եւ բարիին՝ չար, լոյսին՝ խաւար կ'ըսէ»⁵¹ եւ այլն: Ասիկա հակառակն ալ կ'ըլլայ, որովհետեւ ինչպէս բարիին չար համբաւեց, որ սուտ է, այդպէս ալ ան, որ չարին բարի կը համբաւէ, այդ եւս առաւել սուտ է:

Վեցերորդ՝ կը պատահի, որ սուտ վկայութեան պատճառով ինքն ալ այն մարդուն նախանձէն կը մեռնի, որու մասին սուտ վկայեց, ինչպէս Համանը Մուրթէին կողմէ մեռաւ [սպաննուեցաւ], իր ժողովուրդին կող-

⁴⁸ Տէս Սաղմ. ԺԳ. 5:

⁴⁹ Հմմտ. Մատթ. Գ. 10. Մարկ. Ը. 33:

⁵⁰ Տէս Յովհ. Ը. 44:

⁵¹ Եսայ. Ե. 20:

մէ սուտ համբաւուելուն պատճառով⁵²: Նման պարագայի համար մարգարէն կ'ըսէ. «Գութը որ փորեց ու պեղեց [նոյն այդ խորխորատին մէջ ինկաւ՝ որ բացաւ]»⁵³:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ բոլոր անոնք, որոնք ճշմարտութիւնը կը խօսին, Աստուծոյ կողմէ են, քանի որ Ան ճշմարիտ ու կատարեալ է, իսկ անոնք, որոնք սուտ կը վկայեն, Աստուծոյ երեսը կը ձգեն մարդու մը համար, որ նման բան եթէ մարմնաւոր իշխաններուն հետ ընեն, կը բարկանան, հապա որքան աւելի, երբ Աստուծոյ դէմ կը գործեն [այդպէս]:

Ութերորդ՝ որովհետեւ կը յուսահատի ան, որու մասին սուտ վկայեցին եւ անկէ լքուելով՝ նոյն վնասը կը գործէ, ինչի մասին ստեցին, թէ գործած է այն, ինչ որ բնաւ չէր գործած: Եւ ասիկա ամէնէն յետին մեղքն է սուտ վկայողին պարանոցին վրայ:

Իններորդ՝ որովհետեւ եթէ մէկը ուրիշի մը մասին սուտ կը վկայէ, իրեն կը հանդիպի սուտ վկայուածը: Ասոր մասին Սողոմոն կ'ըսէ. «Եւ ինչ բարի բան որ խորհի՛ք ուրիշներուն ընել, այդ նոյն բանին պատրաստէ՛ նաեւ դուն քեզ, թէ՛ չար եւ թէ՛ բարի»⁵⁴:

Տասներորդ՝ որովհետեւ սուտ վկան յաւիտենական հուրը կը ժառանգէ, քանի որ ծածուկ բաները անաշառ Դատաւորին դիմաց կը յայտնուին, իսկ սուտ վկայութիւն տալուն համար հուրին կը մատնուի, որմէ սորվելով՝ գիւղացիները կ'ըսեն. «Սուտ վկային բաժինը կրակն է»:

Գանք հինգերորդ գլուխին. թէ ի՞նչ շահ կայ ճշմարիտ վկայութենէն, ինչպէս Մարգարէն կ'ըսէ. «Վկայութիւններու մասին կը խօսէի»⁵⁵:

Եւ գիտելի է, թէ ըսինք ինչ վնաս կրնայ ըլլալ սուտ վկայութենէն, ասոր հակառակը եթէ փնտռես, շահ կը գտնես ճշմարիտ վկայութենէն: Սակայն առանձինն ալ ըսենք ճշմարիտ վկայութենէն եկող շահը:

Նախ՝ թէ իւրաքանչիւր ճշմարիտ դատաստան ճշմարիտ վկայութեան միջոցով կ'ըլլայ, եւ այդպէս ալ սուտ [վկայութեան] միջոցով դատաստանին կատարումը՝ դատաստան չէ, այլ՝ ոյժ եւ բռնադատութիւն, ուստի Տէրը կ'ըսէ. «Երեւոյթներէն մի՛ դատէ, այլ արդար դատաստան կատարեցէ՛ք»⁵⁶:

Երկրորդ՝ որովհետեւ ճշմարիտ վկայութիւնը որոշ ժամանակ ետք չամչցներ մարդուն, եւ այդպէս ալ սուտ վկայութիւն տուողը որոշ

⁵² Տէս Եսթեր:

⁵³ Տէս Սաղմ է. 16:

⁵⁴ Հմմտ. Սիրաք ԺԸ. 23:

⁵⁵ Տէս Սաղմ ՃԱԸ. 46:

⁵⁶ Յովհ. է. 24:

ժամանակ ետք զղջումի միջոցով ամօթ կը կրէ այն մարդէն, որուն զրպարտած էր:

Երրորդ՝ քանի որ ճշմարիտ վկան բոլոր կողմերէն սիրելի կ'ըլլայ՝ իշխաններէն ու դատախազներէն, եւ այդպէս սուտը բոլորէն ատելի է, որու մասին Իմաստունը կ'ըսէ. «Ատելի է ինծի այն մարդը, որ տարբեր է սիրտով ու տարբեր՝ լեզուով»: Եւ դարձեալ՝ սիրելի է մարդը, եւ սիրելի՝ ճշմարտութիւնը, ինչպէս Զօրաբաբէլը կ'ըսէ. «Ճշմարտութիւնը սիրելի ու յաղթող է»⁵⁷: Մանաւանդ երկու սիրելիներու մէջ սիրելի է ճշմարտութիւնը եւ յաղթող:

Զորրորդ՝ որովհետեւ ճշմարիտ վկան Քրիստոսի օրինակը կը բերէ ինքն իր վրայ, ինչպէս Տէրը Պիղատոսին կ'ըսէր. «Ատոր համար աշխարհ եկած եմ, նշմարտութեան մասին վկայելու»⁵⁸:

Հինգերորդ՝ որովհետեւ ճշմարտախօսը Աստուծոյ բերան կը կոչուի, ինչպէս Մարգարէն կ'ըսէ. «Եթէ պատուականը անարգէն զատես, Իմ բերանս կը կոչուիս»⁵⁹:

Վեցերորդ՝ քանի որ Սուրբ Հոգիին բնական բնական կ'ըլլայ ճշմարտախօսը, ինչպէս սուրբ առաքեալները, ինչպէս Տէրը լեռան վրայ կ'ըսէր. «Դուք Իմ վկաներս պիտի ըլլաք Երուսաղէմի մէջ, այդ պատճառով ձեզի Սուրբ Հոգին դրկեցի»⁶⁰:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ ճշմարտութիւնը հատողը, եւ թէեւ ժամանակուան մը համար խանգարուած կ'երեւի, սակայն ետքէն պիտի մնայ, եւ յայտնի է Տիրոջ խօսքէն, որ կ'ըսէ. «Երկինքն ու երկիրը պիտի անցնին, բայց Իմ խօսքերս պիտի չանհետանան»⁶¹:

Ութերորդ՝ քանի որ իւրաքանչիւր արուեստ ուսումէ կու գայ, ջանք կը թափեն անոր համար, որպէսզի ճշմարտութեան հասնին, որովհետեւ թէեւ մարմնաւոր ալ ըլլայ, սակայն այն եւս ըստ ինքեան որոշակի ճշմարտութիւն ունի:

Իններորդ՝ քանի որ ինչպէս ճշմարիտ ու բարի երկիրը բարի պտուղ կը բերէ եւ ո՛չ թէ փուշ, այդպէս ալ ով որ ճշմարտութիւնը խօսի, Արքայութեան համար անմահութեան կեանքը կը պտղաբերէ, որպէսզի ասիկա վերադառնայ բարի ըլլալու, իսկ բարին՝ ճշմարիտ:

⁵⁷ Հմմտ. Սաղմ. Ծ. 8:

⁵⁸ Տէս 304. ԺԸ. 37:

⁵⁹ Երեմ. ԺԵ. 19:

⁶⁰ Հմմտ. Գործք Ա. 8:

⁶¹ Տէս Դուկ. ԻԱ. 33:

Տասներորդ՝ որովհետեւ ճշմարտութիւնը ամէն ինչի վրայ ահարկու է, ինչպէս ճշմարիտ թագաւորը՝ իր զօրքերուն վրայ, եւ Սուրբ Գիրքէն յայտնի է, որ Աստուծմէ խօսուած է, թէ երբ ոեւէ մէկը մտացածին բան մը գրէ, խօսքը Հոգիին մօտեցնելով, ճանապարհին կը կորսուին, իսկ անգէտները՝ գիտուններուն մէջ։ Այդ պատճառով վայել է ճշմարտութեան ցանկալ եւ ո՛չ ստութեան։

Գիտնանք վեցերորդ գլուխն ալ, թէ իւրաքանչիւր տարիքի մարդ արժանի է վկայ ըլլալու։ Բայց կը կարծենք, թէ այս բանը յատկապէս երկուքի մասին ըսուեցաւ կատարելապէս։ Որովհետեւ Մովսէս քսանհինգ տարեկանէն բարձր եղողներուն զինուորութեան կ'առնէր, իսկ յիսուն տարեկանին կը դադրէին այդ գործէն։ Նմանապէս զինուորի այս գործը դատաստաններու համար է, հասակն ալ [տարիքը] ընտրելի է։ Որովհետեւ իւրաքանչիւր հասակ, որ մարդը կ'ընդունի, կը զանազանուի ու կը պատշաճի ըստ իրին։

Տղայութիւնը քանի որ երեք պակասութիւն ունի, նախ՝ ձեւին քանակութիւնը։ Երկրորդ՝ խելքի պակասութիւնը։ Երրորդ՝ գործին անվարժութիւնը։ Երեսայութեան այս հասակը մինչեւ եօթը տարեկանն է։

Նմանապէս մանկութիւնն ալ երեք պակասութիւն ունի. նախ՝ որովհետեւ երբ տակաւին կը սկսի սորվիլ բան մը, յայտնի է, թէ ոչինչ գիտէ։ Երկրորդ՝ քանի որ խօսքը անկարգ է։ Երրորդ՝ որովհետեւ տակաւին կանացի տիպի մէջ է. եւ այս մանկութիւնը մինչեւ տասնչորս տարեկան է։

Իսկ երրորդ հասակը պատանեկութիւնն է, եւ ասոր մէջ ալ երեք պակասութիւն կայ. նախ՝ ինքնահաւան է։ Երկրորդ՝ որովհետեւ կամքով անհնազանդ է։ Երրորդ՝ քանի որ ախտերու [ցանկութիւններուն] շարժումին պատճառով միտքը ցնդած է։ Այս պատանեկութիւնը մինչեւ քսան տարեկան է։

Այս երեք հասակները, ինչպէս ցոյց տրուեցան, երբեք վկայութիւն չեն տար։

Իսկ չորրորդը՝ կատարեալ հասակն է, որ է երիտասարդութիւնը՝ ըստ երեք կերպի։ Նախ՝ նախաստեղծի տարիներու թիւին [երեսուն տարեկան] հասած է, որու մէջ Աստուած ստեղծեց մեր բնութիւնը։ Երկրորդ՝ որովհետեւ այն հասակի չափն է, որ մեր Տէրը մկրտուեցաւ [այսինքն՝ երեսուն տարեկանին]։ Երրորդ՝ քանի որ այդ է ժամանակը [երեսուն տարեկան հասակը], երբ մարդուն միտքը կը հանդարտի եւ ինքզինք կը հաւաքէ, կը կարգաւորէ իր միտքերն ու խօսքերը։ Եւ այս է կատա-

րեալ ու ճշմարիտ վկային հասակը: Այս հասակը մինչեւ քառասունինն տարեկանն է, որով եթէ ճշմարիտ վկայի մասին վերը ըստուած նշանները գտնուին, վկայութիւն թող տայ:

Իսկ հինգերորդ հասակն անցած է դէպի վերի կողմ եւ մէկ պակասութիւն եւ կրկնակի կատարելութիւն ունի: Նախ՝ քանի որ մարմինի մէջ եղող զօրութեան նուազումն սկսած է: Երկրորդ, որովհետեւ մեծ հայր է եւ թոռնիկ ունի: Երրորդ՝ ամէն ինչ փորձառութեամբ գիտէ: Այս հասակը մինչեւ եօթանասուն տարեկանն է, եւ ծերութիւն կը կոչուի: Այսպիսի հասակը կրնայ վկայ ըլլալ, որովհետեւ միայն մարմինին տկարութեան պակասութիւնը չի՝ կրնար միտքին խափանել:

Իսկ վեցերորդ հասակը զառամութիւնն է, ալեւորութիւնը: Այս հասակը երեք պակասութիւն ունի: Նախ՝ որովհետեւ այդպիսիէն ընդհանրապէս վերացած է Աստուծոյ երկիւղը, քանի որ առաջին դէմքը Աստուծմէ հեռացած է, եւ աւարտը՝ մօտեցած, ինչպէս անիւր տեղ մը նշանակած պարագային: Երկրորդ՝ խօսքը շատցած ու չբաղադրուած եղած է, եւ ինչպէս տղայութիւնը խօսքի պակասութեան պատճառով խոտելի է, իսկ սա շատութեան համար խոտելի է, որովհետեւ երկուքն ալ ծայրեր են: Երրորդ՝ քանի որ մահուան օրը մօտեցած է, հոգ չընէր ուրիշի մը մահուան համար, այդ պատճառով պատշաճ չէ, որ վկայէ: Հետեւաբար, իսկապէս յայտնի եղաւ, թէ որ հասակէն վկայ կանգնեցնել:

Հիմա գիտնանք եօթներորդ գլուխը եւս, թէ դատաստանի ժամանակ հոգեւոր շահի մը համար արժան է սուտ վկայել: Եւ գիտելի է, թէ ստութիւնը երեք կերպով կ'ըսուի:

Նախ՝ ամբողջական սուտին մէջ ո՛չ մէկ ճշմարտութեան [մասնիկ] կայ, ինչպէս հեթանոսներուն առասպելները:

Եւ երկրորդ՝ սուտ է, որ ճշմարտութեան կէսը ունի, ինչպէս վարդապետներուն խօսքերը, որովհետեւ երբ իրենց խօսքերուն աստուածային գիրքերէն կը խառնեն, կը ճշմարտախօսեն, իսկ երբ իրենց միտքէն կը խօսին, ապա այն սուտ է:

Երրորդ՝ սուտ է նաեւ, որ ստութեան կերպարանք ունի, սակայն սուտ չէ, ինչպէս երբ առաջին սուրբերուն համար կ'ըսենք, թէ անմեղ էին: Եւ այս խօսքը ստութեան կերպարանք ունի, որովհետեւ ո՞վ կրնայ պարծենալ, թէ մաքուր սիրտ ունի՝ ըստ Իմաստունին⁶²: Սակայն ճշմարիտ է, որովհետեւ Աստուածաշունչ Գիրքը կը վկայէ, թէ Նոյն արդար ու կատա-

⁶² Առակ Ի, 9:

րեալ մարդ էր եւ ամէն ինչի մէջ երկիրդած⁶³։ Եւ Յոբի⁶⁴ ու Զաքարիայի⁶⁵ [մասին ալ կը վկայէ]։

Արդ, Սուրբ Գիրքը կ'ըսէ, որ ըստ առասպելաբանութեան՝ սուտ վկայութիւն պէտք չէ խօսիլ, որ ճշմարտութեան մասնիկ չունի։ Իսկ վարդապետական ձեւին երբեմն արժան է դատաստանի ժամանակ խօսիլ, քանի որ ժողովուրդն աստուածային խօսքերն առանց մարմնաւոր կերպով խօսուելու չեն հասկնար։ Այդ պատճառով պէտք է ըստ վարդապետական կերպին խօսիլ։

Իսկ երրորդ կերպն անօրէններուն մէջ մեր խօսած բոլոր բաները սուտ կը թուին, սակայն ճշմարիտ ու արժան է քիչ մը ըսել, որպէսզի չըլլայ, թէ մարգարիտները ոտնակոխ ընեն։

Դարձեալ՝ սուտ խօսիլ է, որ երբեք շահ չունի՝ ո՛չ խօսողին եւ ո՛չ ալ ընկերոջ, այսինքն՝ ծիծաղիլը, զրպարտելը, դատարկաբանելն ու բամբասելը, այսպիսի պարագային Տէրը կ'ըսէ. «Բոլոր դատարկ խօսքերուդ համար հաշի պիտի տաս»⁶⁶, եւ այս մասին կ'ըսէ. «Սուտ վկայութիւն մի՛ տար»։

Եւ դարձեալ՝ ստել, ինչպէս օրինակ մէկը սպաննութեան մատնուած է, եւ մարդ մը մէկ խօսքով զերծ կը պահէ զայն սպաննութենէն կամ տուգանքներէն, այդպիսին թէեւ ստեց, սակայն փրկութիւն գործեց, այդ փրկութիւնը, որ ըրաւ, խօսք է, ատիկա կը քաւէ այդ սուտը, եւ եթէ ատով չքաւուի, պէտք է այդտեղ ստել ու փրկել մարդը եւ դարձեալ խոստովանիլ։

Ասիկա ինչպէ՞ս հասկնանք. օրինակի համար երկու մեծամեծ պատուհասներ մարդու մը դիմաց դրուած կ'ըլլան, որպէս թէ ըսեն՝ կա՛մ գլուխդ պիտի կտրենք, կա՛մ՝ ականջդ, եւ հնարաւոր չէ մէկը չկատարել։ Այդ պատճառով պէտք է, որ իմաստութեամբ ընտրէ եւ ականջը կտրէ, իսկ գլուխն ազատէ, քանի որ ականջին կտրուելով՝ մարդ չի՛ մեռնիր, իսկ գլուխին [պարագային] կը կորսուի։ Այդպէս ալ, թէեւ ստելը մեղք է, սակայն այնպէս վնասաբեր չէ, ինչքան մարդու մը մահը, այդ պատճառով թող խօսի [ստէ] ու [ապա] խոստովանի։

Զեռք տանք եւ տեսնենք ութերորդ գլուխն ալ։ Եթէ երկու դատախազներ ըլլան, մէկը՝ աղքատ, իսկ միւսը՝ հարուստ, եւ աղքատը սուտ է, արժան է ճշմարտութիւնը վկայել ու ըսել, թէ աղքատն է սուտ։

⁶³ Ծննդ. Զ. 9։

⁶⁴ Տէս Յոբ Ա.1։

⁶⁵ Տէս Բ. Մնաց. ԻԴ. 21–22։

⁶⁶ Տէս Մատթ. ԺԲ. 36։

Եւ գիտելի է, թէ այսպիսի խօսք մը Սողոմոնը կը բացատրէ՝ ըսելով. «Դատաստանի ժամանակ աղբատին մի՛ ողորմիր»։ Ինչո՞ւ համար. որովհետեւ աղքատն արժանի է այնպէս ապրիլ, որ երբեք դատաստանի չտարուի, քանի որ սա՛ է աղքատին յատուկ. միշտ ողորմութեան արժանանալ, որուն դատաստան պէտք չէ։ Սակայն երբ վնաս կը գործէ, այդ ատեն դատաստան կը տարուի եւ այդպիսիով կը կորսնցնէ աղքատութեան կերպարանքը, որուն ողորմիլն այդ ատեն անիրաւ է, որովհետեւ դատաստանը կը պահանջէ աւելի արդարութիւն գործադրել, քան ողորմութիւն եւ արդարութիւն, մեղուցեալին պատիժ կու տայ, իսկ բարերարին՝ պատիւ։ Հետեւաբար պատշաճ չէ դատաստանի ժամանակ աղքատին ողորմիլ։

Դարձեալ՝ քանի որ անիրաւութեան գործին մէջ զանազանելի չեն աղքատներն ու հարուստները, որովհետեւ ով որ մեղք գործէ, մեղքին ծառայ է⁶⁷,— ըսաւ Տէրը,— հարուստ ըլլայ կամ տառապեալ, այդ պատճառով պատշաճ չէ դատաստանի ժամանակ աղքատին ողորմիլ։

Դարձեալ՝ երեք են, որ իմաստունը կ'ըսէ, թէ Աստուած կ'ատէ. «Ստախօս հառուստը, ծեռունի պոռնիկն ու հպարտ աղբատը»⁶⁸։ Արդ՝ երբ աղքատը կը հպարտանայ, Աստուծոյ ատելի է, այդ պատճառով պատշաճ չէ ողորմիլ անոր։

Դարձեալ՝ որովհետեւ աստուածային օրէնք է չարը բարի չընել կամ բարին՝ չար։ Արդ, եթէ հարուստը ճշմարիտ է, որ է՝ բարի, պատշաճ չէ աղքատութեան համար չարին բարի ըսել, այլ՝ եթէ չար է, չար ըսել, եւ փոխադարձաբար։

Դարձեալ՝ եթէ իւրաքանչիւր աղքատ դատաստանին ժամանակ արդարանայ աղքատութեան համար, հետեւաբար դատաստանը կը խանգարուէր, եւ երկրի վրայ դատաստան չէր ըլլար, այլ՝ բռնութիւն եւ զրկանք, քանի որ երբ կը զրկեն, միակերպ զրկանք է, ինչպէս աղքատէն, այդպէս ալ հարուստէն։

Դարձեալ՝ որովհետեւ բոլոր հարուստներուն համար սովորութիւն է աղքատներուն ողորմիլ, սակայն պէտք է ամէն անգամ նոյն ձեւով ողորմիլ, քանի որ տարբեր է մոլորալուծ ժամը, եւ տարբեր՝ դատաստանինը։ Արդ, եթէ աղքատ մը կը գողնայ ու դատաստան կը տարուի, արդարեւ իր արարքներուն համար դատաստան տարուեցաւ եւ ո՛չ աղքատութեան պատճառով, այդ պատճառով պատշաճ չէ ողորմիլ անոր։

⁶⁷ Յովհ. Ը. 34։

⁶⁸ Սիրաք ԻԵ. 4։

Իսկ որ մարգարէն կ'ըսէ. «Ուրբին ու այոբին դատաստանը տեսէ՛»⁶⁹, այսինքն՝ մի՛ գրկէք, երբ անմեղ ըլլան, եւ առանց անոնց չարութիւններուն դուք անոնց դատաստան մի՛ ընէք: Եւ ըստ այսմ իմացի՛ր ամէն բան:

Իսկ արդ, այս աղքատի դատաստանին համար պատշաճ է ընտրել ժամանակը, եթէ անօթի ժամանակ ըրած է եւ պէտք եղած կերակուրը առած է, այդպիսիին ողորմիլ արժանի է, որովհետեւ ուրիշ մէկն ստիպած է զինք այդ բանը ընել, այսինքն՝ բնութիւնը առանց կամքի:

Իսկ եթէ անօթի եղած ատեն չէ եւ աւելի ունենալու կը ձեռնարկէ, այդ ատեն պէտք չէ ողորմիլ անոր ու ստել:

Իսկ հիմա պատշաճ է իններորդ գլուխը տեսնել, թէ ինչու համար է, որ առանց վկայի չեն հաւատար դատաստանի ժամանակ, ինչպէս Օրէնքին մէջ գրուած է. «Երկու վկաներով թող հաստատուի ամէն բան»⁷⁰: Եւ գիտելի է, թէ այն օրէն, որմէ ետք երկինքէն ինկանք, կռիւ եւ հակառակութիւն ինկաւ մարդոց մէջ շարին ջանադրութեամբ, ըստ այնմ. «Մարդուն միտքը մանկութենէն ի վեր շարի ծառայութեան մէջ հաստատուած է»⁷¹: Ասիկա այն պատճառով եղաւ, քանի որ խաղաղութիւնը, որ մեր եւ Աստուծոյ միջեւ կար յաւիտենական, մեղքերով վերցուցինք եւ թշնամի դարձանք, այդ պատճառով ալ պատուհաս դրինք մեզի առանց հաշտուելու ապրիլ իրարու հետ, մինչեւ աշխարհի վախճանը, ըստ այնմ. «Տրամութեամբ ուտես հացդ»⁷²: Իսկ օձին կ'ըսէր. «Քու եւ կնոջ միջեւ թշնամութիւն պիտի դնեմ»⁷³: Եւ արդ, կռիւն այսպէս կը յաղթուի, շատերը՝ քիչերուն կը յաղթեն: Նմանապէս կռիւը, որ դատաստանի ժամանակ կ'ըլլայ, ասով կը յաղթուի, այդ պատճառով դատաւորի կարօտ մնաց, որպէսզի ճշմարիտին կողմը ըլլայ: Նմանապէս վկաները ճշմարիտին կողմը ըլլան, եւ անոնցմով բազմանալով՝ հակառակորդը կը յաղթէ, որ է սուտը, այդ պատճառով առանց վկայի դատաստան չի՛ կատարուիր:

Դարձեալ՝ որովհետեւ մարդն անձնիշխան է, իսկ անձնիշխանը դժուարաւ կարելի է ընկճել, եւ յայտնի է, թէ Աստուած հարկաւորութիւն չի՛ դնել մարդու անձնիշխան կամքին վրայ: Արդ, ամէն ինչ, որ մարդը կ'ըմբռնէ, կը հաւնի, սուտ ըլլայ թէ իրաւ, եւ անոր ալ ջատագով կ'ըլլայ:

⁶⁹ Սաղմ. 2Ա. 3:

⁷⁰ Բ. Օր. ԺԹ. 15:

⁷¹ Տէս Ծննդ. Ը. 21:

⁷² Ծննդ. Գ. 19:

⁷³ Ծննդ. Գ. 13:

Այդ պատճառով Աստուած հրամայեց վկաներ բերել, որպէսզի յանդիմանէ անիրաւ կամքը եւ հնազանդեցնէ:

Դարձեալ՝ որովհետեւ թէեւ մեղաւորը իր շարութիւններուն համար կը մեռնէր առանց վկայի ու դատաստանի, բոլորն ալ սպաննողին մեղադրող կ'ըլլային, իբրեւ թէ անմեղ էր ան, որ մեռաւ, իսկ արիւնապարտ՝ սպաննողը: Այդ պատճառով հրամայեց դատաւորներն ու վկաներ դնել, որպէսզի մեր մէջ դատաստան ըլլայ, եւ վկաները խօսին, եթէ արժանի է սպաննուելու, մեռնի եւ անպարսաւելի ըլլան:

Դարձեալ՝ անմեղներուն համար, որ բազմաթիւ անգամներ իշխանները կը սպաննեն ագահութեան կամ նախանձի պատճառով, հրամայեց վկաներ կանգնեցնել, որպէսզի եթէ անոնց [գործած] չարիքներուն համար վկաներ չըլլան, բոլորն ալ իմանան, թէ սպաննողներն արեան պարտական են: Ասիկա յայտնի դարձաւ մեր Տիրոջմէ ալ խաչելութեան ժամանակ, որովհետեւ երբ կամեցան բազմաթիւ սուտ վկաներ կանգնեցնել եւ յայտնապէս չգտան, այնպէս կրցան զինք խաչ հանել, երբ ըսին. «Անոր արիւնը թող մեր եւ մեր զաւակներուն վրայ ըլլայ»⁷⁴, որով ամբողջ աշխարհին յայտնի դարձաւ, թէ արեան պարտք են Աստուծոյ նկատմամբ:

Դարձեալ՝ որովհետեւ բոլոր դատաստանները, որոնք աշխարհի մէջ կը կատարուին, Աստուծոյ դատաստանին օրինակ են, որ վախճանին պիտի կատարուի, որպէսզի երբ այս դատաստանը տեսնենք, մտաբերենք ահեղ դատաստանը, որ մեզի համար է, ինչպէս կ'ըսէ իմաստունը. «Մտաբերէ՛ դատաստանս, որովհետեւ այդպէս պիտի ըլլայ դատաստանդ ալ»⁷⁵:

Արդ, ինչպէս յայտնող դատաւորը բարձր տեղ մը կը նստի, այդպէս ալ մեր Տէրը՝ քերովբէական կառքերուն վրայ, եւ ինչպէս երկու դատախազներ կու գան դատաւորին դիմաց, այդպէս ալ մենք, մեր մեղքը, Աստուծոյ շնորհքը եւ կամ սատանան պիտի գանք Աստուծոյ ատեանին դիմաց, ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Իրաւախո՛ն եղի՛ր ոսոխիդ հետ»⁷⁶:

Ինչպէս վկաներն անիրաւին մասին կը խօսին, այդպէս ալ երկիրքը, երկիրը եւ տարրերը կը պատմեն [կը խօսին], որովհետեւ ասոնց վրայ գործուեցան ամէն տեսակի մեղք եւ արդարութիւն: Եւ միւսներն ալ նոյն կերպով իմացիր՝ ըստ կարգին:

⁷⁴ Մատթ. Իէ. 25:

⁷⁵ Սիրաք ԼԸ. 23:

⁷⁶ Տէս Մատթ. Ե. 25:

Բեր այս բոլորէն ետք տեսնենք տասներորդ գլուխը, թէ ով է ճշմարիտ վկան. ա՛ն, որ ձեռքով բռնեց, թէ ա՛ն, որ աչքով տեսաւ, թէ՛ ա՛ն, որ ականջով լսեց: Եւ գիտելի է, թէ Աստուած մեզի հինգ զգայութիւն տուաւ, որով կը հոտոտանք, կը ճաշակենք, կը լսենք, կը տեսնենք ու կ'ըմբռնենք: Արդ, աշխարհի վերակացուները ճարտարներուն եւ իմաստուններուն կ'ընտրեն վկայութեան եւ դատաւորութեան համար, որովհետեւ անոնցմով դատաստանը շուտով կը կայանայ, այդպէս ալ մարդուն զգայարանքները պէտք է քննել, որպէսզի անոնցմէ ճարտար եղողները քննիչներ ու վկաներ ըլլան:

Արդ, մեր հինգ զգայարանքներէն երեքը դանդաղ ու տկար են, ինչպէս են հասարակները, այսինքն՝ ձեռքերը, քիթը եւ բերանը, եւ երեք պակասութիւն ունին: Նախ՝ քանի որ թանձր իրի շօշափումը ունին եւ անօսր [բաները] չեն կրնար բռնել: Երկրորդ՝ որովհետեւ հոռու եղող բանին ոչինչով կրնան ներգործել: Երրորդ՝ քանի որ այլ բաներ կը բռնեն, իսկ իրենք իրենցմէ տալու ոչինչ ունին, ուստի ասոնք ճարտար չեն:

Հետեւաբար մնացին աչքն ու ականջը, եւ ասոնց միջեւ է զանազանութիւնն ու ընտրութիւնը: Որովհետեւ այս երկուքն ալ մէկը միւսէն աւելի ճարտար կ'երեւին այլեւայլ բաներու մէջ: Նախ՝ որովհետեւ աչքն արագ կը տեսնէ, քան ականջին լսելը, ու յայտնի է որոտալէն, քանի որ նախ կ'որոտայ ու ապա կը կայծակէ, իսկ աչքը նախ կը տեսնէ կայծակը, քան ականջը կը լսէ, մինչեւ ճանապարհորդելով գայ հասնի ականջին, ու ապա կը լսէ: Երկրորդ՝ աչքը հեռուն կը տեսնէ, իսկ ականջը՝ մօտիկը կը լսէ: Երրորդ՝ որովհետեւ աչքը մարմինը չի՛ կրնար տեսնել, մինչ ականջը կրնայ իմանալ: Չորրորդ՝ որովհետեւ աչքը լոյսի գործարան է, իսկ ականջը՝ խաւարի օթարան: Հինգերորդ՝ քանի որ ականջ չունեցողները շատ բաներ կրնան գործել, իսկ առանց աչքի՝ կուրցածները իբրեւ դիակ կ'իյնան:

Իսկ ականջն աչքէն աւելի է բազմաթիւ ճշմարտութեամբ: Նախ՝ որովհետեւ աչքը իր դիմացը կը տեսնէ, տունէն դուրս ալ [կը տեսնէ], սակայն պատէն անդին բան չի՛ տեսներ, իսկ ականջը բոլոր կողմերէն կը լսէ: Երկրորդ՝ քանի որ աչքը միայն ցերեկը կը տեսնէ, իսկ ականջը միշտ կը լսէ՝ գիշեր թէ ցերեկ ատեն: Երրորդ՝ որովհետեւ աչքը բազմաթիւ անկիւններէ հեռուն ամբողջական կը տեսնէ, իսկ ականջը, ինչ որ կը խօսին, նոյնն անվրէպ կը լսէ: Չորրորդ՝ քանի որ տաքութիւնն ու պաղութիւնը կը խափանեն տեսողութիւնը, իսկ ականջին ոչ մէկ բանով կրնան վնա-

սեւ: Հինգերորդ՝ որովհետեւ աչքը չի՛ դիմանար քիչ բաներու հարուածէն, եւ եթէ բան մը իյնայ մէջը, կը խափանուի. իսկ ականջին լսելիքը ներսն է եւ դժուարութեամբ կը խափանուի: Վեցերորդ՝ քանի որ աչքը կը սխալի որոշ բաներու մէջ՝ կարծելով, թէ այս բանը այն բանը չէ, իսկ ականջը անմիջապէս կ'որոնէ այն, ինչ որ երբեւէ լսած է: Եօթներորդ՝ որովհետեւ աչքը յաւիտենական կեանքը չի՛ տեսներ, իսկ ականջը Սուրբ Գիրքէն կը լսէ, հետեւաբար ականջը ճարտար է, եւ աւելի պատշաճ է, որ ինք վկայէ: Այս բանը Տէրն ալ կ'ըսէ. «Ինչպէս կը լսեմ, այնպէս կը դատեմ, եւ Իմ դատաստանս արդար է»⁷⁷: Իսկ եթէ մէկը ըսէ՝ աչքով ըմբռնուածն աւելի հաստատ է, կ'ըսենք, թէ այդպիսիները կրնան վկայել, սակայն չի՛ կրնար առանց կասկածի ըլլալ, քանի որ կ'ըսեն, թէ նենգութեան համար կ'ըսէ: Իսկ ականջինն առաւել է, որովհետեւ իրարմէ լսելով՝ երկուքէն առանց տարակուսանքի կ'ըլլայ խօսքը: Այդ պատճառով ալ նախընտրելի է շատերէն ականջով լսողը ինք վկայէ, ինչպէս Տէրը տնտեսին համար ըսաւ. «Ի՞նչ են քու մասիդ այդ ըսուածները: Քեզի յանձնուած բոլոր ստացուածքներու հաշիւը տուր»⁷⁸:

Դարձեալ՝ որովհետեւ ան, որ աչքով տեսաւ, ան դատախազ է եւ ո՛չ վկայ: Այդ պատճառով ալ, քանի որ Աստուած մեր բոլոր գործած բաները կը տեսնէ, վկայ չէ, այլ՝ դատաստանի Դատախազ:

Արդ, բարին գործեցէք, որպէսզի մեր չար թշնամին չվկայէ եւ կամ չմատնէ այն, ինչ որ գործեցինք, եւ որպէսզի այս կեանքէն անժամանակ ու չար մահով չելլենք եւ ամօթի հրապարակ հասնինք, որուն պատասխանատուութիւն չկայ:

Որոնցմէ զերծ պահէ մեզ Քրիստոս, ու Անոր դիմաց անամօթ երեսով կանգնինք՝ վայելելու անվախճան փառքը ի Քրիստոս Յիսուս՝ ի Տէր մեր, Որուն վայել է փառք յաւիտեան:

Շարունակութիւնը՝ յաջորդիւ

Գրաբարէ արեւմտահայերէնի վերածեց
ՎԱՐԱՆ Դ (ՅԱԿՈԲ) ՔՈՐԹՄՈՍԵԱՆ

⁷⁷ Տէս 30/3. Ե. 30:

⁷⁸ Դուկ. ԺԶ. 2: